

This work is licenced under a Creative Commons Attribution 4.0 International License

Ovaj rad dostupan je za upotrebu pod licencom Creative Commons Imenovanje 4.0. međunarodna

PRETHODNO
PRIOPĆENJE

UDK: 811.112.2'243

811.112.2(075.3)

373.5:811.112.2'282

DOI: <https://doi.org/10.22210/strjez/53-2/1>

Primljen: 9. 4. 2024.

Prihvaćen: 16. 12. 2024.

Zastupljenost varijeteta u srednjoškolskim udžbenicima njemačkoga kao stranoga jezika

Juraj Ozmec

juraj.ozmec@ufzg.hr*Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu*

Podzastupljenost nacionalnih varijeteta, ali i podzastupljenost ostalih supstandardnih varijeteta njemačkoga jezika u udžbenicima i predmetnoj nastavi stranoga jezika nudi se kao moguće objašnjenje za poteškoće s kojima se susreću učenici u stvarnim govornim situacijama. Cilj je ovoga istraživanja utvrditi zastupljenost varijeteta u udžbeničkim tekstovima te posljedično unaprijediti proces učenja i poučavanja njemačkoga jezika.

Sobo i Filipan-Žignić (2018) u svojem su istraživanju utvrdile podzastupljenost funkciolekt, sociolekt, mediolekt i regiolekt u korist njemačkoga nacionalnog standarda u osnovnoškolskim udžbenicima njemačkoga kao stranoga jezika. Navedena studija ostavlja prostor za daljnja istraživanja o zastupljenosti varijeteta u srednjoškolskim udžbenicima te smo se stoga odlučili na razini leksema i frazeologizama provesti analizu najnovijih izdanja srednjoškolskih udžbenika *Deutsch ist klasse 1*, *Ide@l 1* i *Schritte international neu 3*. Navedeni udžbenici kao nastavna sredstva pomagala čine neposredan nastavak osnovnoškolskoga učenja njemačkoga kao stranoga jezika, kao što se i ovo istraživanje nadovezuje na istraživanje Katice Sobo i Blaženke Filipan-Žignić. Iako ovim radom nisu obuhvaćeni svi srednjoškolski udžbenici, njegova važnost proizlazi iz činjenice da su obuhvaćeni udžbenici stranih i domaćih autora, tj. udžbenici triju različitih nakladnika od kojih su dva u međunarodnoj, a jedan u domaćoj uporabi.

Ključne riječi: *njemački jezik, nacionalni varijeteti, supstandardni varijeteti, srednjoškolski udžbenici*

1. UVOD

Tvrđnja da je standardni njemački jezik pluricentričan nije nova u lingvistici. Brojni autori našega vremena (usp. Bickel, 2000; Borčić i Wollinger, 2008; de Cillia, 2006; Hägi, 2006) slažu se s tom tezom. Ulrich Ammon u svojoj knjizi *Njemački jezik u Njemačkoj, Austriji i Švicarskoj*¹ na više od pet stotina stranica opisuje i razgraničava tri njemačka nacionalna standarda. Suvremeni njemački jezik kao cjelina može se u potpunosti razumjeti samo ako obuhvatimo sva tri ravnopravna i jednakovrijedna nacionalna varijeteta. Međutim, „nedostaje jasno razlikovanje nacionalnih varijeteta i dijalekata”² a „nacionalna pristranost njemačkoga jezika koji se uči i poučava praktički je preprogramirana”³ (Ammon, 1995, str. 483). Ovom tvrdnjom Ammon aludira na činjenicu zapostavljenosti švicarskoga i austrijskoga nacionalnog standarda u korist saveznonjemačkoga (teutonskoga) standarda u nastavi njemačkoga kao stranoga jezika. To se prema Ammonu (1995, str. 483) događa zato što je njemačka nacija najbrojnija i raspolaže najvećim resursima koji omogućavaju produkciju udžbenika, a posljedično tomu učitelji i učenici njemačkoga nemaju mogućnost izbora između različitih standardnih nacionalnih varijeteta (1995, str. 483). Muhr (1996) iz austrijske perspektive potvrđuje Ammonove tvrdnje i ističe da se austrijski nacionalni standard često pogrešno shvaća dijalektom koji se smatra neprikladnim za učenje i poučavanje u okvirima nastave njemačkoga kao stranoga jezika.

Proteklih nekoliko desetljeća nastavljena su istraživanja te su objavljene brojne strani radovi o stavovima učenika, studenata, učitelja i profesora koji kritiziraju jednostranu orijentaciju prema njemačkom nacionalnom standardu, ali i njegovu dominantnu zastupljenost u nastavi kao jedinu „ispravnu” inačicu. Tako Ransmayer (2006) istražuje nastavu njemačkoga kao stranoga jezika na britanskim, francuskim, češkim i mađarskim sveučilištima te, iako postoje značajne razlike u navedenim zemljama, zaključuje da se austrijski standardni varijetet smatra dijalektom koji nije u skladu s normom.

Osim triju nacionalnih standarda, koji ocrtavaju specifičnost njemačkoga jezika, u području sociolingvistike razlikujemo i brojne jezične podstrukture unutar polivalentnih standarda. Iako te podstrukture također naziva-

¹ Sve prijevode s njemačkoga jezika na hrvatski potpisuje autor članka. Izvornik: *Die deutsche Sprache in Deutschland, Österreich und der Schweiz*.

² Izvornik: *Es fehlt also die klare Unterscheidung zwischen nationalen Varietäten und Dialekten*.

³ Izvornik: *Damit ist die nationale Einseitigkeit des gelehrten und gelernten Deutsch praktisch vorprogrammiert*.

mo varijetetima, treba ih sagledavati u puno užem smislu od nacionalnih standardnih varijeteta. Prema Felderu (2016, str. 9) varijetet u užem smislu zapravo je jezik unutar jezika, tj. jezični podsustav unutar jezika ili supstandardni varijetet. Felder objašnjava da govornici varijeteta iz ukupnoga jezičnog sustava po određenim principima biraju pojedine komponente. Upravo se time bavi lingvistika varijeteta koja pomoću raznih modela nastoji objasniti procese „odabira” leksičkih komponenata.

Istraživanja o zastupljenosti varijeteta u nastavi njemačkoga kao stranoga jezika pokazala su da jezik mladih kao podsustav u udžbenicima djeluje umjetno. Tako Neuland (2008, str. 176–180) zaključuje da najveću poteškoću pri poučavanju jezika mladih predstavlja njegova brza promjenjivost, što negativno utječe na aktualnost udžbenika.

Najopsežniji povijesni pregled različitih modela varijeteta daje nam Sinner (2013) u svojoj knjizi pod naslovom *Lingvistika varijeteta*⁴. On navodi ukupno sedamnaest modela trinaestorice autora koji su nastali u razdoblju od 1960. do 2010. godine. Jedan od navedenih modela je Löfflerov koji razlikuje standardni varijetet, sociolekt, funkciolekt, mediolekt i regiolekt (Löffler, 2005). Upravo je taj model poslužio Katici Sobo i Blaženki Filipan-Žignić kao teorijska osnova u istraživanju zastupljenosti varijeteta u osnovnoškolskim udžbenicima njemačkoga jezika (Sobo i Filipan-Žignić, 2018, str. 63). U navedenoj knjizi provedena je detaljna analiza zastupljenosti njemačkih varijeteta na razini leksema i frazeologizama. Istraživanje je obuhvatilo sve osnovnoškolske udžbenike koje je odobrilo Ministarstvo znanosti i obrazovanja u Republici Hrvatskoj od školske godine 2010./2011. do 2013./2014. Autorice su njemački standard promatrale kao jedinstveni varijetet (Sobo i Filipan-Žignić, 2018, str. 66) te nisu istražile razlike u zastupljenosti triju nacionalnih standarda. Lekseme i frazeologizme poput *Krapfen*, *Christkindlmarkt*, *Fiaker*, *grüß Gott*, *Karnevalszug*, *Kaisersemmel*, *Fasching*, *Faschingszeit*, *grüezi*⁵, *Matura*, *Volksschule*, *Servus*, *Semmel*, *Erdapfel*, *Germ*, *Palatschinken* svrstale su u regiolekte, a ne u nacionalne standarde (Sobo i Filipan-Žignić, 2018, str. 121–143). Zaključak istraživanja glasi da je zastupljenost svih varijeteta osim standarda izrazito niska (Sobo i Filipan-Žignić, 2018, str. 214). Njihov rad ostavlja prostor za dodatna istraživanja, ali se ukazuje potreba za promjenom teorijskoga okvira, a posljedično i promjenom metodologije istraživanja. Osim što je pogrešno standardni austrijski i švicarski varijetet te njima pripadajuće lek-

⁴ Izvornik: *Varietätenlinguistik*.

⁵ Stegnuti oblik od *grüß euch*.

seme klasificirati u regiolekt, svrstavanje različitih nacionalnih standarda u jednu zajedničku kategoriju ne omogućava jasnu diferencijaciju njihove zastupljenosti u analiziranom korpusu. Teorijski bi okvir i metodologiju valjalo modificirati u smislu uvažavanja svih triju njemačkih nacionalnih standarda i, uz zastupljenost supstandardnih varijeteta, istražiti i zastupljenost svakoga pojedinog standardnog varijeta (njemačkoga, austrijskoga i švicarskoga) zasebno kako bismo dobili uvid u eventualnu različitost njihovih postotnih udjela unutar čitavoga korpusa. Također, otvara se prostor za proširenje istraživačkoga korpusa te bi, nakon osnovnoškolskih, valjalo analizirati i srednjoškolske udžbenike odobrene za upotrebu u nastavi njemačkoga kao stranoga jezika u Republici Hrvatskoj. Rezultat takvoga istraživanja i eventualna potvrda podzastupljenosti pojedinih nacionalnih standarda i supstandardnih varijeteta u udžbenicima može se ponuditi kao objašnjenje za poteškoće s kojima se susreću učenici u stvarnim govornim situacijama. Konkretni je cilj ovoga rada, dakle, utvrditi jesu li na razini leksema i frazeologizama u srednjoškolskim udžbenicima ravnomjerno zastupljeni njemački standardni i svi ostali supstandardni varijeteti te postoji li pomak u njihovoj zastupljenosti u usporedbi s osnovnoškolskim udžbenicima (kod onih kategorija varijeteta u kojima je usporedba temeljem metodološke identičnosti moguća). Utvrdit će se postotak zastupljenosti standardnih (nacionalnih) i supstandardnih varijeteta u odnosu na cjelokupan korpus te zastupljenost tih istih varijeteta u njihovom međusobnom postotnom odnosu. Polazi se od pretpostavke da u udžbenicima, uz zajedničku leksičku osnovu svih triju nacionalnih standarda, dominira njemački nacionalni standard. Također, pretpostavlja se da je u udžbenicima od supstandardnih varijeteta najzastupljeniji sociolektalni varijetet (napose jezik mladih).

2. TEORIJSKI OKVIR

Istraživanje u ovom radu provedeno je prema Löfflerovom modelu varijeteta, tj. prema teorijskom okviru zacrtanom u najnovijem, četvrtom izdanju knjige *Germanistička sociolingvistika*⁶ iz 2010. godine. U njoj autor detaljno definira i međusobno razgraničava (diferencira) tri njemačka nacionalna standarda te ostale (supstandardne) varijetete (Löffler, 2010, str. 79–153).

Prema Löffleru (2010, str. 62) njemački je standardni jezik pluriarealan i acentričan, a ne pluricentričan. Pod pojmom acentričnosti triju standarda

⁶ Izvornik: *Germanistische Soziolinguistik*.

podrazumijeva se činjenica da se nacionalni standardi nisu profilirali tek oko ili iz glavnih gradova (Berlina, Beča i Berna) kao dominantnih jezičnih centara, već jezičnu pluriarealnost čine sveukupne jezične zajednice čitavih zemalja u kojima se govori njemački jezik, a to su Savezna Republika Njemačka, Republika Austrija i Švicarska Konfederacija pa sukladno tome razlikujemo njemački (saveznonjemački ili teutonski), austrijski i švicarski standardni, tj. nacionalni varijetet.

Supstandardni varijeteti dijele se prema Löffleru (2010, str. 79–153) u šest podskupina, a to su: medijski i situacijski, funkcionalni, sociolektalni, arealni, interakcionalni i individualno-identitetski varijeteti.

Medijski i situacijski varijetet čini jezik novih medija i telekomunikacija (SMS, e-pošta, moderiranje televizijskih emisija, čavljanje i slično), a njegova je glavna osobina nepostojanje jasnih granica između pisanoga i govornoga jezika.

Funkcionalne varijetete sačinjavaju jezične inačice kojima se govori u različitim funkcionalnim područjima – u svakodnevicu, književnosti, znanosti, institucijama i u tisku pa tako razlikujemo svakodnevni, književni, znanstveni, upravni i novinarski funkcionalni stil.

Sociolektalni varijeteti predstavljaju jezične inačice zasebnih društvenih skupina unutar šire društvene zajednice. Unutar tih skupina mogu se često, ali ne i uvijek, povući granice kojima se manje grupe odvajaju svojim jezičnim (i drugim) osobinama. Sukladno tome u sociolektalne varijetete ubrajamo tipičan jezik učenika, mladih, osoba starije životne dobi; jezik vojske i policije; jezik sporta, hobija, noćnoga života; jezik žena ili muškaraca; žargon; jezik bogatih (viših) ili siromašnih (nižih) društvenih slojeva.

Arealni varijeteti u Löfflera mogu se terminološki poistovjetiti s regionalnim varijetetima, tj. regiolektima. Značenjska razlika između arealnih i regionalnih varijeteta suštinski ne postoji, međutim, postoji razlika u pristupu jezičnoj pojavi. Termin „arealni varijetet” unosi obrise sociolingvistike u područje dijalektologije. Sociolingvistika je postigla da se u okvirima istraživanja dijalekata sve više obraća pažnja na ljude – govornike. Tako su se unutar dijalektologije počele u obzir uzimati socijalne determinante i uvjeti u kojima se komunicira, uvjeti u kojima se dijalekti upotrebljavaju i funkcije koje dijalekti imaju u društvu.

Interakcionalni varijeteti podrazumijevaju jezične inačice različitih tekstnih vrsta ili stilova koje su obilježene pragmatičnim i interakcionalnim faktorima. Unutar spomenutoga varijeteta najzastupljenija je agitacijska tekstna vrsta.

Individualno-identitetski varijeteti podrazumijevaju jezične kompetencije pojedinaca koji se na različite načine koriste mogućnostima unutar nekog jezika kao sustava.

3. SREDNJOŠKOLSKI UDŽBENICI

Udžbenici su temeljna nastavna sredstva pomagala čiji je zadatak prema Rösleru (2012) posredovanje jezičnih i kulturoloških sadržaja, ali i upravljanje ukupnim procesom učenja stranoga jezika u određenom vremenskom okviru tako da raznolikošću materijala pokrivaju raznolikost jezičnih fenomena. U kontekstu aktualno važećega komunikativno-pragmatičnoga pristupa poučavanju stranih jezika udžbenici imaju, kako u osnovnoj – tako i u srednjoj školi, važnu ulogu u posredovanju komunikacijskih obrazaca. Srednjoškolski udžbenici neposredno se nadovezuju na osnovnoškolske udžbenike, a iz literature (Sobo i Filipan-Žignić, 2018, str. 98) je poznato da se učitelji i nastavnici njemačkoga kao stranoga jezika uvelike oslanjaju upravo na udžbenike i koriste ih kao izvor znanja te bi podizanje kvalitete rada svih sudionika u procesu nastajanja udžbenika zasigurno rezultiralo i poboljšanjem kvalitete ukupnoga srednjoškolskog nastavnog procesa. Uz autore udžbenika važnim sudionicima u procesu nastajanja udžbenika smatraju se donositelji *Udžbeničkog standarda* te donositelji *Zakona o udžbenicima* kao i članovi stručnih povjerenstava za procjenu udžbenika i članovi komisija za odobravanje udžbenika.

Prema *Katalogu odobrenih udžbenika za gimnazije i srednje strukovne škole*⁷, koji je objavljen 9. siječnja 2024. na mrežnim stranicama Ministarstva znanosti i obrazovanja, udžbenici *Deutsch ist klasse 1*, *Ide@l 1* i *Schritte international neu 3* predviđeni su za napredno učenje njemačkoga jezika u prvom razredu gimnazija ili srednjih strukovnih škola, dakle, za učenike koji od prvoga ili četvrtoga razreda osnovne škole uče njemački kao strani jezik. Odlučili smo se za analizu ukupnoga napisanog teksta ovih triju udžbenika (bez zvučnih zapisa, radnih bilježnica i digitalnih materijala) jer se oni kronološki nadovezuju na osnovnoškolske udžbenike, kao što i ovo istraživanje predstavlja neposredan nastavak istraživanja osnovnoškolskih udžbenika Katice Sobo i Blaženke Filipan-Žignić. Iako se u ovom radu ne analiziraju svi odobreni srednjoškolski udžbenici, njegova važnost proizlazi iz činjenice da predstavlja početak sveobuhvatnoga istraživanja srednjo-

⁷ Izvor: <https://mzo.gov.hr/vijesti/ministarstvo-znanosti-i-obrazovanja-objavljuje-kataloge-odobrenih-udžbenika-za-gimnazije-i-srednje-strukovne-skole/5951>. Pristupljeno: 23. 2. 2024.

školskih udžbenika i donosi preliminarne rezultate kojima su obuhvaćeni udžbenici stranih i domaćih autora, tj. udžbenici triju različitih nakladnika od kojih su dva u međunarodnoj, a jedan isključivo u domaćoj uporabi.

3.1. Srednjoškolski udžbenik *Deutsch ist klasse 1*

Udžbenik *Deutsch ist klasse 1* (2019) izvornoga je hrvatskoga izdanja nakladnika *Školska knjiga d. d.* i jedini je od triju analiziranih udžbenika predviđen za nastavu isključivo u hrvatskim srednjim školama te nije u međunarodnoj uporabi. Podijeljen je na šest lekcija, tj. tematskih cjelina: *Upoznavanje*⁸, *Obrazovanje*⁹, *Je li dokolica slobodno vrijeme?*¹⁰, *Odjeća čini mladež*¹¹, *Jedemo svaki dan*¹² i *Stanovanje i glazba*¹³. Nakon svake lekcije nalaze se projektne stranice i pregled gramatike.

Hrvatske autorice Irena Lasić i Željka Brezni u predgovoru (2019, str. 5) navijaju kratke književne tekstove nakon treće i šeste lekcije „u kojima će učenici upoznati zanimljiva djela i pisce iz zemalja njemačkog govornog područja”.

Pročitavši predgovor, smatramo da valja utvrditi omogućava li omjer zastupljenosti svih triju njemačkih nacionalnih standarda i supstandardnih varijeteta u udžbeniku stjecanje kompetencije uočavanja razlika između standardnoga govora i jezičnih varijeteta te pruža li udžbenik svojom raznolikošću dovoljan jezični unos za razumijevanje upotrebe različitih stilskih registara.

3.2. Srednjoškolski udžbenik *Ide@l 1*

Udžbenik skupine njemačkih autora pod naslovom *Ide@l 1* izvornoga je njemačkoga izdanja nakladnika *Ernst Klett Sprachen GmbH* i u međunarodnoj je uporabi. Međutim, u ovom je istraživanju analizirano hrvatsko izdanje nakladnika *Profil Klett d.o.o.* (2019) kojim je *Ide@l 1* predstavljen kao „potpuno nova generacija udžbenika” koji „komunikacijskim pristupom i prikazom situacija iz svakodnevnoga života priprema učenike za stvarnu komunikaciju”. Udžbenik „obrađuje međupredmetne teme te teme bogate sadržajima o kulturi njemačkoga govornog područja”. Nadalje, udžbenik prate „bogat digitalni obrazovni sadržaji u obliku audio i videomaterijala te

⁸ Izvornik: *Sich kennenlernen.*

⁹ Izvornik: *Ausbildung.*

¹⁰ Izvornik: *Ist Freizeit freie Zeit?*

¹¹ Izvornik: *Kleider machen Jugendliche.*

¹² Izvornik: *Essen tun wir jeden Tag.*

¹³ Izvornik: *Wohnen und Musik.*

interaktivnih zadataka". Sve ove tvrdnje mogu se pronaći na mrežnoj stranici nakladnika *Profil Klett d.o.o.*, gdje se nalazi detaljan opis udžbenika. U tom se opisu, između ostaloga, još navodi: „Udžbenik se ističe modernim te stručno i metodički oblikovanim tekstovima i aktivnostima, dodatnim sadržajima, strategijama učenja, projektima, diskusijama te zanimljivim i poticajnim temama kojima se razvijaju komunikacijske vještine, međukulturna osjetljivost i samostalnost u učenju”¹⁴. Udžbenik je podijeljen na šest tematskih cjelina: *To sam ja!* – *A tko si ti?*¹⁵, *Moje jake strane – moje slabosti*¹⁶, *Mediji i mi*¹⁷, *Naš okoliš*¹⁸, *Ljudi kao ti i ja*¹⁹ i *Rado bih imao*²⁰. Nakon svake lekcije nalazi se kratak pregled novoga vokabulara i gramatike.

Pročitavši sve tvrdnje iz opisa udžbenika, kojima se ističu kvaliteta i visoki didaktički standardi pri sastavljanju tekstova, smatramo da njihovu usklađenost s predmetnim kurikulum valja provjeriti, tj. utvrditi omogućava li predmetni udžbenik svojim „korisnicima” zaista uvid u stvarnu jezičnu situaciju ravnomjernom zastupljenošću triju njemačkih nacionalnih standarda te zastupljenošću ostalih supstandardnih varijeteta.

3.3. Srednjoškolski udžbenik *Schritte international neu 3*

Udžbenik skupine njemačkih autora pod naslovom *Schritte international neu 3* (2022) izvornoga je njemačkoga izdanja nakladnika *Hueber Verlag GmbH & Co.* te je u međunarodnoj uporabi. On obuhvaća i radnu bilježnicu koja je objavljena u nastavku kao integralni dio udžbenika, a koja nije dio ovoga istraživanja. Udžbenik se sastoji od sedam tematskih cjelina: *Dolazak*²¹, *Kod kuće*²², *Jelo i piće*²³, *Svijet rada*²⁴, *Sport i fitness*²⁵, *Obrazovanje i karijera*²⁶ i *Proslave i darovi*²⁷. Nakon svake lekcije nalaze se fakultativni sadržaji i pregled gramatike.

¹⁴ Izvor: https://www.profil-klett.hr/ideal_ Pristupljeno: 24.2.2024.

¹⁵ Izvornik: *Das bin ich – und wer bist du?*

¹⁶ Izvornik: *Meine Stärken – meine Schwächen.*

¹⁷ Izvornik: *Wir und die Medien.*

¹⁸ Izvornik: *Unsere Umwelt.*

¹⁹ Izvornik: *Menschen wie du und ich.*

²⁰ Izvornik: *Ich hätte gern.*

²¹ Izvornik: *Ankommen.*

²² Izvornik: *Zu Hause.*

²³ Izvornik: *Essen und Trinken.*

²⁴ Izvornik: *Arbeitswelt.*

²⁵ Izvornik: *Sport und Fitness.*

²⁶ Izvornik: *Ausbildung und Karriere.*

²⁷ Izvornik: *Feste und Geschenke.*

Autori i nakladnik u predgovoru (2017, str. 8) navode kako je koncept udžbenika dokazan i okušan temeljem dugogodišnjega praktičnog rada nastavnika i potreba učenika. Ističe se orijentacija sadržaja prema naputcima iz *Zajedničkog europskog referentnog okvira za jezike* kojim se učenike priprema za komunikaciju u svakodnevici i poslovnom okružju. U predgovoru se ne spominje nacionalna raslojenost njemačkoga jezika, a iz kazala, tj. popisa cjelina ne može se naslutiti zastupljenost kulturoloških i jezičnih sadržaja svih triju zemalja njemačkoga govornog područja. Ipak, očekuje se zastupljenost supstandardnih varijeteta (napose funkciolekt, sociolekt i mediolekt) u lekcijama *Svijet rada*, *Sport i fitnes* te *Obrazovanje i karijera*, a ta se očekivanja temelje na sadržajnoj povezanosti predviđenih tema s leksikom koji je neophodan za njihovu obradu.

4. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Kako bi se započelo s korpusnom obradom, udžbenike je valjalo skenirati. Nakon skeniranja sveukupni tekst triju udžbenika pretvoren je u format triju zasebnih tekstnih datoteka da bi se iz korpusa mogli eliminirati suvišni i irelevantni sadržaji kao što su kazalo, rječnik i riječi na hrvatskom jeziku. Također, unutar tekstnih datoteka ispravljene su pogreške koje su nastale prilikom skeniranja (ispušteni prijevrazi, skeniranjem pogrešno identificirani ili ispušteni grafemi i slično). Glavni instrument računalne obrade korpusa u ovom je radu bio računalni program *SKETCH ENGiNE*²⁸ koji je dostupan na internetu i omogućava obradu tekstova na razini leksičkih pojava. Uslijedilo je definiranje postavki, kopiranje tekstnih datoteka i izrada triju novih korpusa unutar navedenoga programa. Najvažnija funkcija odabranoga programa bila je funkcija *Wordlist* koja prikazuje učestalost (frekvencija) pojavljivanja pisanih riječi, tj. leksičkih pojava u analiziranom korpusu.

Daje se snimka zaslona, tj. korisničkoga sučelja programa *SKETCH ENGiNE*, funkcije *Wordlist*, analiziranoga korpusa udžbenika *Ide@l 1*.

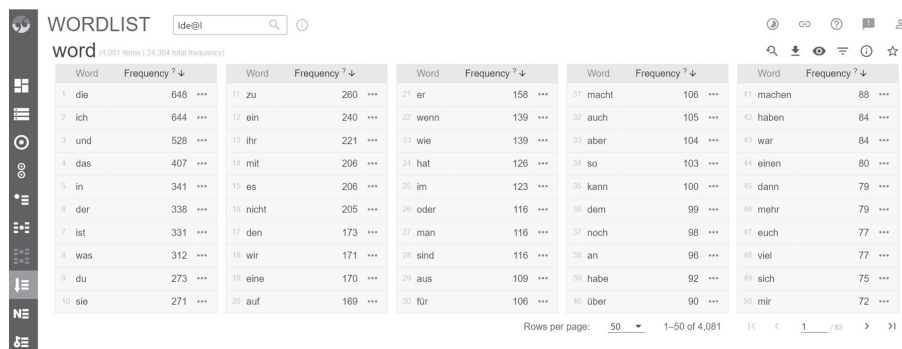
²⁸ Izvor: <https://www.sketchengine.eu/#blue>. Pristupljeno: 22. 2. 2024.

Slika 1.

Prikaz korisničkoga sučelja programa SKETCH ENgINE, funkcija Wordlist, udžbenik Ide@l 1²⁹

Figure 1.

User interface display of the SKETCH ENgINE program, Wordlist function, textbook Ide@l 1

Word	Frequency	Word	Frequency	Word	Frequency	Word	Frequency
1 die	648	11 zu	260	21 er	158	31 macht	106
2 ich	644	12 ein	240	22 wenn	139	32 auch	105
3 und	528	13 ihr	221	23 wie	139	33 aber	104
4 das	407	14 mit	206	24 hat	126	34 so	103
5 in	341	15 es	206	25 im	123	35 kann	100
6 der	338	16 nicht	205	26 oder	116	36 dem	99
7 ist	331	17 den	173	27 man	116	37 noch	98
8 was	312	18 wir	171	28 sind	116	38 an	96
9 du	273	19 eine	170	29 aus	109	39 habe	92
10 sie	271	20 auf	169	30 für	106	40 über	90
						41 machen	88
						42 haben	84
						43 war	84
						44 einen	80
						45 dann	79
						46 mehr	79
						47 euch	77
						48 viel	77
						49 sich	75
						50 mir	72

Rows per page: 50 1-50 of 4,081

Nakon računalne identifikacije svih pojava one su analizirane prema pripadnosti supstandardnim varijetetima: njemačkom, austrijskom i švicarskom nacionalnom standardu, a iz korpusa su izdvojeni i izrazi koji pripadaju dvama nacionalnim standardima. Sve preostale pojavnice svrstane su u kategoriju leksema koji su zajednički svima trima nacionalnim standardima.

Postotak zastupljenosti pojava u odnosu na cjelokupan tekst udžbenika računao se tako da se broj analiziranih leksičkih pojava svrstanih u zasebni varijetet ili zasebnu binacionalnu kategoriju podijelio s ukupnim brojem pojava u čitavom korpusu i pomnožio sa sto. Postotak zastupljenosti pojedinoga nacionalnog standarda u odnosu na druge nacionalne standarde te binacionalne izraze računao se tako da se broj identificiranih pojava pojedinoga nacionalnog standarda podijelio s ukupnim brojem svih identificiranih pojava koje pripadaju nacionalnim i binacionalnim standardima te pomnožio sa sto. Postotak zastupljenosti pojedinoga supstandardnog varijeteta u odnosu na druge supstandardne varijetete računao se na isti način.

Pretpostavilo se da u udžbenicima neće biti zastupljeni interakcionalni i individualno-identitetski varijeteti. Analiza i pripadnost leksema i frazeologizama njemačkom, austrijskom, švicarskom nacionalnom standardu te binacionalnim standardima utvrdila se pomoću *Rječnika njemačkih varija-*

²⁹ Izvor: https://app.sketchengine.eu/#wordlist?corpname=user%2Fjuraj.ozmec%2Fide_1&tab=advanced&wlattr=lc&wlminfreq=0&itemsPerPage=50&showresults=1&cols=%5D&showtimelines=0&diaattr=&showtimelineabs=0&timelinethreshold=5. Pristupljeno: 22. 2. 2024.

nata – Standardni jezik u Austriji Švicarskoj i Njemačkoj kao i Lihtenštajnu, Luksemburgu, istočnoj Belgiji i južnom Tirolu (Ammon i sur., 2004). Važno je naglasiti da se pripadnost leksema jednom nacionalnom ili binacionalnom standardu utvrdila sukladno kontekstu te sukladno značenju pojavnice unutar udžbeničkoga teksta. Tako primjerice pojava *Kiste* u značenju *plastični spremnik koji se koristi za odlaganje boca piva ili mineralne vode* predstavlja leksem koji je zajednički svima trima nacionalnim standardima. Međutim, isti leksem u značenju *drveni spremnik za voće ili povrće* koristi se samo u Austriji i Njemačkoj. Budući da je leksem *Kiste* u udžbeniku *Deutsch ist klasse 1* upotrijebljen u značenju *drveni spremnik za voće ili povrće*, svrstan je u binacionalni (austrijski i njemački) standard, a ne u kategoriju leksema koji su zajednički svima trima standardima.

Pripadnost supstandardnim varijetetima utvrdila se prema kriterijima i definicijama varijeteta Heinricha Löfflera (Löffler, 2010, str. 79–153). Budući da se osobito kod supstandardnih varijeteta radi o artifičijelnoj podjeli jezika na podskupine (prema zacrtanim kriterijima), ponekad je između njih teško povući granicu, stoga je važno ukazati i na mogućnost višestrukoga pridruživanja pojava onim supstandardnim varijetetima koji se djelomično preklapaju i podudaraju. Do takvih mogućnosti dolazi najčešće kod sociolekata (tipičan jezik učenika i mladih za koje su udžbenici namijenjeni) i funkciolekata (jezik svakodnevice). Tako se primjerice pojavnice poput *hallo*, *toll* i *Tipps* u teoriji mogu svrstati u sociolekt i u funkciolekt. U ovom se radu dvojbena pripadnost pojava utvrdila dosljedno u sva tri udžbenika vodeći se činjenicom da su udžbenici namijenjeni učenicima, tj. ciljanoj skupini unutar ukupne populacije govornika. U tom su kontekstu dvojbene pojavnice svrstane u sociolekt, a ne u funkciolekt, dakle, u tipičan jezik učenika, a ne u jezik svakodnevice šire populacije društva. Iako dvojbe u svrstavanju pojava postoje, smatra se da istraživanje time ne gubi na važnosti za opći rezultat i poruku.

Nadalje, treba istaknuti da su Sobo i Filipan Žigniće (2018, str. 121–144) ovakve primjere u kontekstu osnovnoškolskih udžbenika također svrstale u sociolekt, što u konačnici rezultate ovoga dijela analize zastupljenosti varijeteta u srednjoškolskim udžbenicima čini usporedivima s rezultatima analize zastupljenosti varijeteta u osnovnoškolskim udžbenicima.

5. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Rezultati istraživanja prikazuju se tako da se od ukupnoga broja pojava unutar svakog udžbenika navodi čestota i postotni omjer zastupljenosti

leksema i frazeologizama koji su svrstani u njemački, austrijski i švicarski nacionalni standard, koji pripadaju dvama nacionalnim standardima te koji su svrstani u supstandardne varijetete. Kako bi razlike u zastupljenosti bile uočljivije, izdvojeno se navode postotci zastupljenosti pojedinih nacionalnih standarda u odnosu na druge nacionalne standarde te postotak zastupljenosti supstandardnih varijeteta u odnosu na druge supstandardne varijetete. Uz statistički prikaz omjera zastupljenosti pojava svake od analiziranih kategorija navode se lematizirani primjeri onih pojava koje su među prvih deset najfrekventnijih unutar korpusa. U nekim je kategorijama broj pripadajućih lema manji od deset te ih se stoga navodi manje. Istraživanje je potvrdilo pretpostavku da u udžbenicima nisu zastupljeni interakcionalni i individualno-identitetski varijeteti. Izostavlja se oprimjereni prikaz zastupljenosti pojava koje su zajedničke svima trima nacionalnim standardima.

5.1. Zastupljenost varijeteta u udžbeniku *Deutsch ist klasse 1*

U ukupnom tekstu udžbenika identificirane su 17 142 pojavnice. Unutar broja pojava identificirane su 3173 različnice.

5.1.1. Zastupljenost švicarskoga, austrijskoga i njemačkoga nacionalnog standarda te binacionalnih izraza u odnosu na cjelokupan korpus

Švicarski, austrijski, njemački nacionalni standard te binacionalni izrazi zastupljeni su u ukupnom tekstu udžbenika sa 100 pojava, što čini 0,583 % ukupnoga korpusa. Broj pojava koje su zajedničke svim trima nacionalnim standardima iznosi 16 234 i one čine 94,703 % ukupnoga udžbeničkog teksta (ne računajući supstandardne varijetete).

Švicarski nacionalni standard unutar analiziranoga korpusa zastupljen je sa šest pojava, tj. tri različnice. Dva puta se pojavljuje riječ *grüetzi*, tri puta *ade* i jednom *hoi*, što čini 0,035 % ukupnoga teksta udžbenika. Svi ovi leksemi predstavljaju švicarske standardne inačice pozdrava.

Austrijski nacionalni standard zastupljen je s tri pojavnice, tj. dvije različnice. Dva puta se pojavljuje riječ *Faschingsferien* i jednom *Germknödel*, što čini 0,018 % ukupnoga teksta udžbenika.

Njemački nacionalni standard zastupljen je s 59 pojava, što čini 0,344 % ukupnoga teksta udžbenika.

U Tablici 1 navode se lematizirani primjeri njemačkoga nacionalnog standarda koji su među prvih deset najfrekventnijih na razini pojava te se prikazuje njihova postotna zastupljenost u odnosu na ukupan korpus.

Tablica 1.
Lematizirani primjeri njemačkoga nacionalnog standarda, statistički prikaz frekventnosti pojava i te postotni omjer

Table 1.
Lemmatized examples of the German national standard, statistical presentation of tokens-frequency and percentage ratio

Njemački nacionalni standard		
Lema	Frekventnost pojava	%
Grundschule	13	0,076
nutzen	12	0,070
Gesamtschule	7	0,041
Realschule	7	0,041
Abitur	4	0,023
klasse	4	0,023
Pfannkuchen	3	0,018
Schornstein	2	0,012
Pflaume	1	0,006
Brötchen	1	0,006

Binacionalni izrazi koji spadaju u njemački i austrijski nacionalni standard zastupljeni su s 27 pojava, što čini 0,158 % ukupnoga teksta udžbenika.

U Tablici 2 navode se svi lematizirani primjeri koji spadaju u njemački i austrijski nacionalni standard te se prikazuje njihova frekventnost i postotna zastupljenost u odnosu na ukupan korpus.

Tablica 2.
Lematizirani primjeri njemačkoga i austrijskoga nacionalnog standarda, statistički prikaz frekventnosti pojava i te postotni omjer

Table 2.
Lemmatized examples of the German and Austrian national standard, statistical presentation of tokens-frequency and percentage ratio

Njemački i austrijski nacionalni standard		
Lema	Frekventnost pojava	%
Bundesland	8	0,047
Hauptschule	5	0,029
Straßenbahn	5	0,029
Kiste	3	0,018
Müll	2	0,012
frisieren	1	0,006
Oberstufe	1	0,006
Servus	1	0,006
Zucchini	1	0,006

Binacionalni izrazi koji pripadaju njemačkom i švicarskom nacionalnom standardu zastupljeni su s 5 pojava, tj. 4 različice, što čini 0,029 %

ukupnoga teksta udžbenika. Po jednom se pojavljuju riječi *Aubergine*, *Schnäppchen* i *Brezel* te dva puta riječ *Aprikose*.

U cjelokupnom tekstu udžbenika nije identificirana nijedna binacionalna pojava koja se svrstava u švicarski i austrijski nacionalni standard.

5.1.2. Zastupljenost švicarskoga, austrijskoga, njemačkoga nacionalnog standarda te binacionalnih izraza u međusobnom postotnom odnosu

Švicarski nacionalni standard u postotnom omjeru prema svim drugim nacionalnim standardima i binacionalnim izrazima zastupljen je u udžbeniku udjelom od 6 %, austrijski udjelom od 3 %, njemački udjelom od 59 %, njemački i austrijski udjelom od 27 %, njemački i švicarski udjelom od 5 % te austrijski i švicarski udjelom od 0 %.

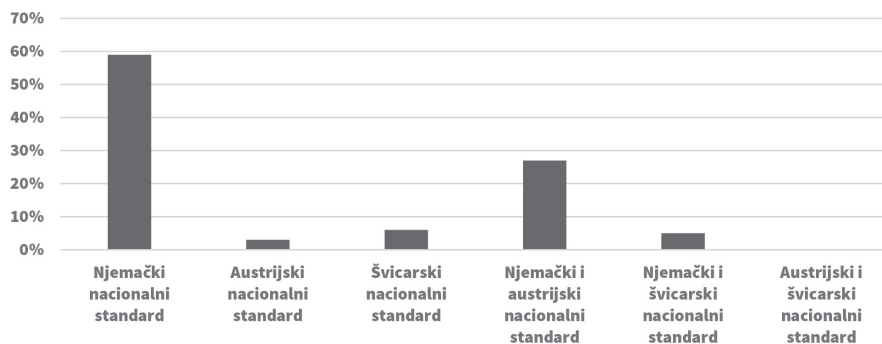
Nacionalni standardi te binacionalni izrazi stavljeni u međusoban postotni omjer zastupljenosti prikazuju se na slici 2.

Slika 2.

Postotni prikaz zastupljenosti nacionalnih i binacionalnih standardnih varijeteta u međusobnom odnosu

Figure 2.

Percentage representation of national and binational standard varieties in relation to each other

5.1.3. Zastupljenost supstandardnih varijeteta u odnosu na cjelokupan korpus

Svi identificirani supstandardni varijeteti zastupljeni su u tekstu udžbenika s 808 pojava, što čini 4,714 % od ukupne količine teksta.

Medijski i situacijski varijetet (mediolekt) zastupljen je s 117 pojava, što čini udio od 0,683 % od ukupne količine teksta.

U Tablici 3 navode se primjeri lema koje se nalaze među prvih deset najfrekventnijih na razini pojava i koje su uvrštene u medijski i situa-

cijski varijetet. Daje se frekventnost navedenih pojava te se prikazuje njihova postotna zastupljenost u odnosu na ukupan korpus.

Tablica 3.
Lematizirani primjeri medioleka i situoleka, statistički prikaz frekventnosti pojava te postotni omjer
Table 3.
Lemmatized examples of mediolect and situolect, statistical presentation of tokens-frequency and percentage ratio

Medijski i situacijski varijeteti		
Lema	Frekventnost pojava	%
Interview	19	0,111
Internet	15	0,088
E-Mail	14	0,082
Video	9	0,053
Audio	4	0,023
Computer	4	0,023
Chat	4	0,023
Facebook	3	0,018
CDs	3	0,018
i-Phone	3	0,018

Funkcionalni varijeteti (razgovorni jezik svakodnevice, jezik književnosti, znanosti ili struke te jezik uprave) zastupljeni su sa 190 pojava, što čini udio od 1,108 % u ukupnom korpusu.

U Tablici 4 navode se primjeri lema koje se nalaze među prvih deset najfrekventnijih na razini pojava, a koje su uvrštene u funkciolekt. Daje se frekventnost navedenih pojava te se prikazuje njihova postotna zastupljenost u odnosu na ukupan korpus.

Tablica 4.
Lematizirani primjeri funkciolekata, statistički prikaz frekventnosti pojava te postotni omjer
Table 4.
Lemmatized examples of functional lects, statistical presentation of tokens-frequency and percentage ratio

Funkcionalni varijeteti		
Lema	Frekventnost pojava	%
Gasmaskе	14	0,082
Pulli	12	0,070
Literatur	10	0,058
Satire	8	0,047
Bundesland	8	0,047
Schriftsteller	6	0,035
Nachbereitungsphase	5	0,029
Vorbereitungsphase	4	0,023
Durchführungsphase	4	0,023
Handlung	4	0,023

Sociolektalni varijeteti zastupljeni su u ukupnom tekstu s 500 pojava, što čini udio od 2,917 % ukupnoga korpusa.

U Tablici 5 navode se primjeri lema koje se nalaze među prvih deset najfrekventnijih na razini pojava, a koje su uvrštene u sociolekt. Daje se frekventnost navedenih pojava te se prikazuje njihova postotna zastupljenost u odnosu na ukupan korpus.

Tablica 5.

Lematizirani primjeri sociolekata, statistički prikaz frekventnosti pojava te postotni omjer

Table 5.

Lematized examples of sociolects, statistical presentation of tokens-frequency and percentage ratio

Sociolektalni varijeteti		
Lema	Frekventnost pojava	%
<i>Banknachbar</i>	46	0,268
<i>Schule</i>	35	0,204
<i>Ferien</i>	26	0,152
<i>Klamotten</i>	25	0,146
<i>Gymnasium</i>	17	0,099
<i>Outfit</i>	10	0,058
<i>hallo</i>	8	0,047
<i>Dresscode</i>	8	0,047
<i>Rap</i>	8	0,047
<i>super</i>	6	0,035

Arealni varijeteti zastupljeni su u ukupnom tekstu s jednom pojavom *adieu*, što čini udio od 0,006 % od ukupnoga korpusa. Navedeni leksem susreće se u regionalnoj uporabi u Švicarskoj Konfederaciji.

5.1.4. Zastupljenost supstandardnih varijeteta u međusobnom odnosu

Medijski i situacijski varijeteti u postotnom omjeru prema drugim supstandardnim varijetetima zastupljeni su u udžbeniku udjelom od 14,480 %, funkcionalni varijeteti udjelom od 23,515 %, sociolektalni varijeteti udjelom od 61,881 % te arealni varijetet udjelom od 0,124 %.

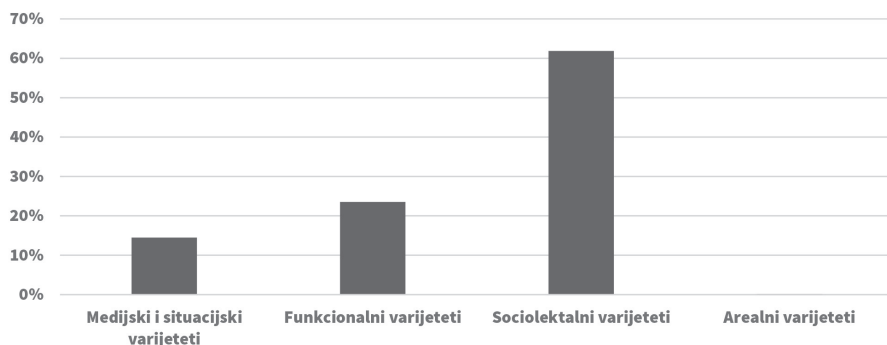
Supstandardni varijeteti stavljeni u međusoban postotni omjer zastupljenosti prikazuju se na slici 3.

Slika 3.

Postotni prikaz zastupljenosti supstandardnih varijeteta u međusobnom odnosu

Figure 3.

Percentage representation of non-standard varieties in relation to each other

5.2. Zastupljenost varijeteta u udžbeniku *Ide@l 1*

U ukupnom tekstu udžbenika identificirane su 24 304 pojavnice. Unutar broja pojavnica identificirana je 4 081 različenica.

5.2.1. Zastupljenost švicarskoga, austrijskoga i njemačkoga nacionalnog standarda te binacionalnih izraza u odnosu na cjelokupan korpus

Švicarski, austrijski, njemački nacionalni standard te binacionalni izrazi zastupljeni su u ukupnom tekstu udžbenika sa 139 pojavnica, što čini 0,572 % ukupnoga korpusa. Broj pojavnica koje su zajedničke svima trima nacionalnim standardima iznosi 22 994 i one čine 94,610 % ukupnoga udžbeničkog teksta (ne računajući supstandardne varijetete).

Švicarski nacionalni standard unutar analiziranoga korpusa zastupljen je s dvije pojavnice i dvije različnice: *grüetzi* i *hoi* što u postotnom omjeru čini 0,008 % ukupnoga teksta udžbenika.

Austrijski nacionalni standard u analiziranom korpusu nije zastupljen. U udžbeniku *Ide@l 1* ne postoji nijedna leksička pojavnica ili frazem koji se rabi isključivo u Republici Austriji u smislu austrijske standardne inačice njemačkoga jezika.

Njemački nacionalni standard zastupljen je s 56 pojavnica, odnosno obuhvaća 0,230 % ukupnoga teksta udžbenika.

U Tablici 6 navode se lematizirani primjeri njemačkoga nacionalnog standarda koji su među prvih deset najfrekventnijih na razini pojavnica te se prikazuje njihova postotna zastupljenost u odnosu na ukupan korpus.

Tablica 6.

Lematizirani primjeri njemačkoga nacionalnog standarda, statistički prikaz frekventnosti pojava i te postotni omjer

Table 6.

Lemmatized examples of the German national standard, statistical presentation of tokens-frequency and percentage ratio

Njemački nacionalni standard		
Lema	Frekventnost pojava	%
<i>benutzen</i>	28	0,115
<i>zocken</i>	7	0,029
<i>Nutzung</i>	5	0,021
<i>Klassenfahrt</i>	3	0,012
<i>nutzen</i>	2	0,008
<i>Grundschule</i>	2	0,008
<i>Abitur</i>	1	0,004
<i>Apfelschorle</i>	1	0,004
<i>Gesamtschule</i>	1	0,004
<i>Rote Bete</i>	1	0,004

Binacionalni izrazi koji spadaju u njemački i austrijski nacionalni standard zastupljeni su sa 65 pojava, što čini 0,267 % ukupnoga teksta udžbenika.

U Tablici 7 navode se svi lematizirani primjeri koji su svrstani u njemački i austrijski nacionalni standard. Prikazuje se njihova frekventnost te postotna zastupljenost u odnosu na ukupan korpus.

Tablica 7.

Lematizirani primjeri njemačkoga i austrijskoga nacionalnog standarda, statistički prikaz frekventnosti pojava i te postotni omjer

Table 7.

Lemmatized examples of the German and Austrian national standard, statistical presentation of tokens-frequency and percentage ratio

Njemački i austrijski nacionalni standard		
Lema	Frekventnost pojava	%
<i>Müll</i>	30	0,123
<i>Oma</i>	13	0,053
<i>Opa</i>	12	0,049
<i>Führerschein</i>	4	0,016
<i>Frisör</i>	2	0,008
<i>Bundesland</i>	2	0,001
<i>Landwirtschaft</i>	1	0,004
<i>Straßenbahn</i>	1	0,004

Binacionalni izrazi koji spadaju u njemački i švicarski nacionalni standard zastupljeni su s 14 pojava, tj. 7 različenica, što čini 0,058 % ukupnoga teksta udžbenika. Četiri se puta pojavljuje leksem *Spickzettel*, tri puta *Tur-*

nhalle, po dva puta *Treppe* i *Hausmeister* te po jednom *Aprikosen*, *Januar* i *bummeln*.

U cjelokupnom udžbeničkom tekstu identificiran je jedan leksem *Gymi* koji pripada austrijskom i švicarskom standardu, a pojavljuje se dva puta, što čini 0,008 % ukupnoga korpusa.

5.2.2. Zastupljenost švicarskoga, austrijskoga, njemačkoga nacionalnog standarda te binacionalnih izraza u međusobnom postotnom odnosu

Švicarski nacionalni standard u postotnom omjeru prema svim drugim nacionalnim standardima i binacionalnim izrazima zastupljen je u udžbeniku udjelom od 1,439 %, austrijski udjelom od 0 %, njemački udjelom od 40,288 %, njemački i austrijski udjelom od 46,763 %, njemački i švicarski udjelom od 10,072 % te austrijski i švicarski udjelom od 1,439 %.

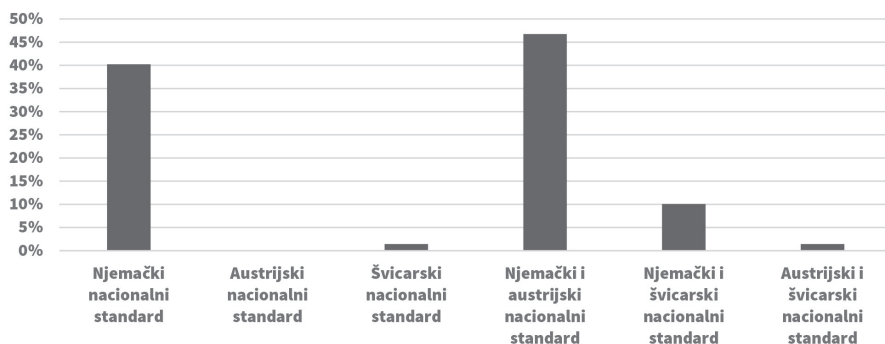
Nacionalni standardi te binacionalni izrazi stavljani u međusoban postotni omjer zastupljenosti prikazuju se na slici 4.

Slika 4.

Postotni prikaz zastupljenosti nacionalnih i binacionalnih standardnih varijeteta u međusobnom odnosu

Figure 4.

Percentage representation of national and binational standard varieties in relation to each other

5.2.3. Zastupljenost supstandardnih varijeteta

Svi identificirani supstandardni varijeteti zastupljeni su u tekstu udžbenika s 1 171 pojavnice, što čini 4,818 % od ukupne količine analiziranoga korpusa.

Medijski i situacijski varijetet (mediolekt) zastupljen je s 324 pojavnice, što čini udio od 1,333 % u ukupnom korpusu.

U Tablici 8 navode se primjeri lema koje se nalaze među prvih deset najfrekventnijih na razini pojavnica, a koje su uvrštene u medijski i situ-

acijski varijetet. Daje se frekventnost navedenih pojava te se prikazuje njihova postotna zastupljenost u odnosu na ukupan korpus.

Tablica 8.

Lematizirani primjeri mediolekt i situolekt, statistički prikaz frekventnosti pojava te postotni omjer

Table 8.

Lemmatized examples of mediolect and situolect, statistical presentation of tokens-frequency and percentage ratio

Medijski i situacijski varijeteti		
Lema	Frekventnost pojava	%
<i>Video</i>	31	0,128
<i>digital</i>	28	0,115
<i>Computer</i>	25	0,103
<i>Handy</i>	22	0,091
<i>Smart-</i>	19	0,078
<i>Internet</i>	16	0,066
<i>online</i>	16	0,066
<i>follower</i>	7	0,029
<i>Tablet</i>	7	0,029
<i>Forum</i>	7	0,029

Funkcionalni varijeteti (uglavnom jezik znanosti ili struke) zastupljeni su u ukupnom tekstu s 168 pojava, što čini udio od 0,691 % u ukupnom korpusu.

U Tablici 9 navode se primjeri lema koje se nalaze među prvih deset najfrekventnijih na razini pojava, a koje su uvrštene u funkciolekt. Daje se frekventnost navedenih pojava te se prikazuje njihova postotna zastupljenost u odnosu na ukupan korpus.

Tablica 9.

Lematizirani primjeri funkciolekt, statistički prikaz frekventnosti pojava te postotni omjer

Table 9.

Lemmatized examples of functional lects, statistical presentation of tokens-frequency and percentage ratio

Funkciolektalni varijeteti		
Lema	Frekventnost pojava	%
<i>Umwelt</i>	46	0,189
<i>Klima</i>	23	0,095
<i>Kohlenstoffdioxid</i>	13	0,053
<i>Mythos</i>	8	0,033
<i>Dürre</i>	7	0,029
<i>Elektromüll</i>	5	0,021
<i>Regenwald</i>	5	0,021
<i>Anbau</i>	4	0,016
<i>Herbizid</i>	4	0,016
<i>Erwärmung</i>	3	0,012

Sociolektalni varijeteti zastupljeni su u ukupnom tekstu sa 625 pojavnica, što čini udio od 2,572 % ukupnoga korpusa.

U Tablici 10 navode se primjeri lema koje se nalaze među prvih deset najfrekventnijih na razini pojavnica, a koje su uvrštene u sociolekt. Daje se frekventnost navedenih pojavnica te se prikazuje njihova postotna zastupljenost u odnosu na ukupan korpus.

Tablica 10.
Lematizirani primjeri sociolekata, statistički prikaz frekventnosti pojavnica te postotni omjer njihove zastupljenosti

Table 10.
Lemmatized examples of sociolects, statistical presentation of tokens-frequency and percentage ratio

Sociolektalni varijeteti		
Lema	Frekventnost pojavnica	%
<i>Party</i>	23	0,095
<i>cool</i>	23	0,095
<i>Tipp</i>	22	0,091
<i>toll</i>	21	0,086
<i>Mathe</i>	19	0,078
<i>super</i>	18	0,074
<i>ach</i>	13	0,053
<i>Piercing</i>	13	0,053
<i>Band</i>	12	0,049
<i>Parkour</i>	11	0,045

Arealni varijeteti zastupljeni su u ukupnom tekstu s 54 pojavnice, što čini udio od 0,222 % od ukupnoga korpusa. Navedeni leksemi susreću se u regionalnoj uporabi u sve tri nacionalne države njemačkoga govornog područja.

U Tablici 11 navodi se deset pojavnica koje se svrstavaju u najfrekventnije. U drugom se stupcu navodi standardni leksem kako bi čitatelj lakše razumio značenje. Daje se zatim frekventnost pojavnica te se prikazuje njihova postotna zastupljenost u odnosu na ukupan korpus.

Tablica 11.

Primjeri leksema arealnih varijeteta i njihove standardne inačice, statistički prikaz frekventnosti pojava i postotni omjer

Table 11.

Examples of areal variety lexemes and their standard versions, statistical presentation of tokens-frequency and percentage ratio

Arealni varijeteti			
<i>Pojavnica</i>	Standardni leksem	Frekventnost	%
<i>Oida</i>	<i>Alter</i>	7	0,029
<i>diar</i>	<i>dir</i>	2	0,008
<i>miar</i>	<i>mir</i>	2	0,008
<i>ned</i>	<i>nicht</i>	2	0,008
<i>Leiwand</i>	<i>Leinwand</i>	2	0,008
<i>wollts</i>	<i>(ihr) wollt</i>	2	0,008
<i>guata</i>	<i>guten</i>	2	0,008
<i>wia gohts</i>	<i>wie geht es</i>	2	0,008
<i>sali</i>	<i>salut</i>	2	0,008
<i>danka</i>	<i>danke</i>	1	0,004

5.2.4. Zastupljenost supstandardnih varijeteta u međusobnom odnosu

Medijski i situacijski varijeteti u postotnom omjeru prema drugim supstandardnim varijetetima zastupljeni su u udžbeniku udjelom od 27,669 %, funkcionalni varijeteti udjelom od 14,347 %, sociolektalni varijeteti udjelom od 53,373 % te arealni varijeteti udjelom od 4,611 %.

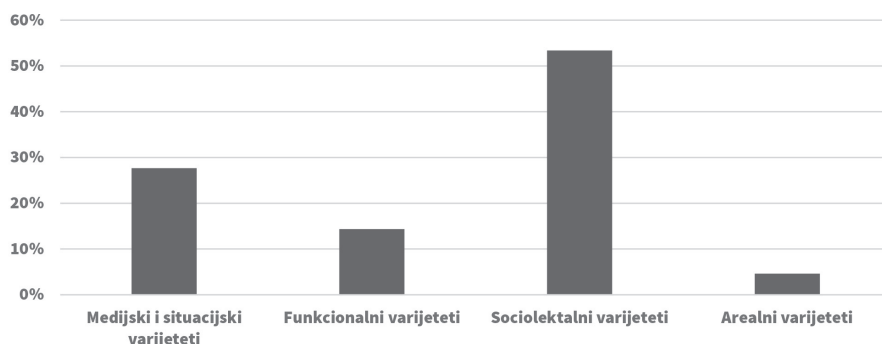
Supstandardni varijeteti stavljeni u međusoban postotni omjer zastupljenosti prikazuju se na slici 5.

Slika 5.

Postotni prikaz zastupljenosti supstandardnih varijeteta u međusobnom odnosu

Figure 5.

Percentage representation of non-standard varieties in relation to each other

5.3. Zastupljenost varijeteta u udžbeniku *Schritte international neu 3*

U ukupnom tekstu udžbenika identificirane su 20 062 pojavnice. Unutar broja pojavnica identificirane su 2892 različnice.

5.3.1. Zastupljenost švicarskoga, austrijskoga i njemačkoga nacionalnog standarda te binacionalnih izraza u odnosu na cijeli korpus

Švicarski, austrijski, njemački nacionalni standard te binacionalni izrazi zastupljeni su u ukupnom tekstu udžbenika sa 67 pojavnica, što čini 0,334 % ukupnoga korpusa. Broj pojavnica koje su zajedničke svim trima nacionalnim standardima iznosi 19 477 i one čine 97,084 % ukupnoga udžbeničkog teksta (ne računajući supstandardne varijetete).

Švicarski nacionalni standard unutar analiziranoga korpusa zastupljen je s jednom pojavnicom *Kantonen*, što čini 0,005 % ukupnoga teksta udžbenika.

Austrijski nacionalni standard zastupljen je također s jednom pojavnicom *Geldbörse*, što čini 0,005 % ukupnoga teksta.

Njemački nacionalni standard zastupljen je s 25 pojavnica, što čini 0,125 % ukupnoga teksta udžbenika.

U Tablici 12 navode se svi lematizirani primjeri njemačkoga nacionalnog standarda. Prikazuje se njihova frekventnost na razini pojavnica te postotna zastupljenost u odnosu na ukupan korpus.

Tablica 12.
Lematizirani primjeri njemačkoga nacionalnog standarda, statistički prikaz frekventnosti pojavnica te postotni omjer

Table 12.
Lemmatized examples of the German national standard, statistical presentation of tokens-frequency and percentage ratio

Njemački nacionalni standard		
Lema	Frekventnost pojavnica	%
<i>Abitur</i>	9	0,045
<i>Realschule</i>	5	0,025
<i>Azubi</i>	4	0,02
<i>Grundschule</i>	2	0,01
<i>Pflaume</i>	1	0,005
<i>Gesamtschule</i>	1	0,005
<i>Sahne</i>	1	0,005
<i>Brötchen</i>	1	0,005
<i>Geldbeutel</i>	1	0,005

Binacionalni izrazi koji pripadaju njemačkom i austrijskom nacionalnom standardu zastupljeni su s 36 pojava, što čini 0,179 % ukupnoga teksta udžbenika.

U Tablici 13 navode se lematizirani primjeri njemačkoga i austrijskoga nacionalnog standarda koji su među prvih deset najfrekventnijih na razini pojava te se prikazuje njihova postotna zastupljenost u odnosu na ukupan korpus.

Tablica 13.

Lematizirani primjeri njemačkoga i austrijskoga nacionalnog standarda, statistički prikaz frekventnosti pojava te postotni omjer

Table 13.

Lemmatized examples of the German and Austrian national standard, statistical presentation of tokens-frequency and percentage ratio

Njemački i austrijski nacionalni standard		
Lema	Frekventnost pojava	%
<i>Müll</i>	11	0,055
<i>Marmelade</i>	4	0,02
<i>Hauptschule</i>	4	0,02
<i>Opa</i>	3	0,015
<i>Nachspeise</i>	3	0,015
<i>Oma</i>	2	0,01
<i>Aufzug</i>	2	0,01
<i>Friseur</i>	2	0,01
<i>Friseurin</i>	2	0,01
<i>Bezirk</i>	1	0,005

Binacionalni izrazi koji pripadaju njemačkom i švicarskom standardu zastupljeni su s 4 pojavnice, što čini 0,02 % ukupnoga teksta udžbenika. Dva se puta pojavljuje leksem *Treppe* i dva puta *pensioniert sein*.

U cjelokupnom tekstu udžbenika nije identificiran nijedan leksem koji pripada austrijskom i švicarskom nacionalnom standardu.

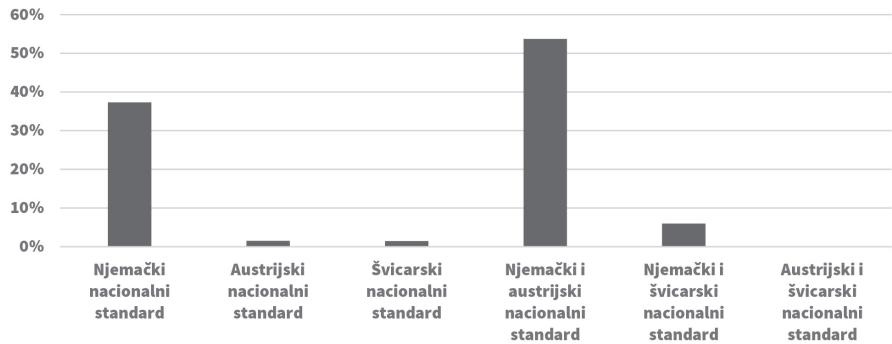
5.3.2. Zastupljenost švicarskoga, austrijskoga, njemačkoga nacionalnog standarda te binacionalnih izraza u međusobnom postotnom odnosu

Švicarski nacionalni standard u postotnom omjeru prema svim drugim nacionalnim standardima i binacionalnim izrazima zastupljen je u udžbeniku udjelom od 1,493 %, austrijski udjelom od 1,493 %, njemački udjelom od 37,313 %, njemački i austrijski udjelom od 53,731 %, njemački i švicarski udjelom od 5,97 % te austrijski i švicarski udjelom od 0 %.

Nacionalni standardi te binacionalni izrazi stavljeni u međusoban postotni omjer zastupljenosti prikazuju se na slici 6.

Slika 6.
Postotni prikaz zastupljenosti nacionalnih i binacionalnih standardnih varijeteta u međusobnom odnosu
Figure 6.

Percentage representation of national and binational standard varieties in relation to each other

5.3.3. Zastupljenost supstandardnih varijeteta

Svi identificirani supstandardni varijeteti zastupljeni su u tekstu udžbenika s 518 pojavnica, što čini 2,582 % od ukupne količine analiziranoga korpusa.

Medijski i situacijski varijetet (mediolekt) zastupljen je s 81 pojavnicom, što čini udio od 0,404 % u ukupnom korpusu.

U Tablici 14 navode se primjeri lema koje se nalaze među prvih deset najfrekventnijih na razini pojavnica, a koje su uvrštene u medijski i situacijski varijetet. Daje se frekventnost navedenih pojavnica te se prikazuje njihova postotna zastupljenost u odnosu na ukupan korpus.

Tablica 14.
Lematizirani primjeri mediolekta i situolekta, statistički prikaz frekventnosti pojavnica te postotni omjer
Table 14.

Lemmatized examples of mediolect and situolect, statistical presentation of tokens-frequency and percentage ratio

Medijski i situacijski varijeteti		
Lema	Frekventnost pojavnica	%
Interview	17	0,085
Internet	12	0,06
Computer	11	0,055
Handy	6	0,03
online	4	0,02
E-mail	3	0,015
Laptop	2	0,01
Programmierer	1	0,005
skyp	1	0,005
SMS	1	0,005

Funkcionalni varijeteti (uglavnom jezik književnosti, znanosti ili struke te jezik uprave) zastupljeni su u ukupnom tekstu s 81 pojavnicom, što čini udio od 0,404 % u ukupnom korpusu.

U Tablici 15 navode se primjeri lema koje se nalaze među prvih deset najfrekventnijih na razini pojava, a koje su uvrštene u funkciolekt. Daje se frekventnost navedenih pojava te se prikazuje njihova postotna zastupljenost u odnosu na ukupan korpus.

Tablica 15.

Lematizirani primjeri funkciolekata, statistički prikaz frekventnosti pojava te postotni omjer

Table 15.

Lemmatized examples of functional lects, statistical presentation of tokens-frequency and percentage ratio

Funkciolektalni varijetet		
Lema	Frekventnost pojava	%
Experiment	8	0,04
Tabu	3	0,015
Rhetorik	2	0,01
Kultur	2	0,01
Quittung	2	0,01
Walzer	2	0,01
Literaturhaus	2	0,01
Mehrwertsteuer	2	0,01
Wirtschaft	2	0,01
Weiterbildung	2	0,01

Sociolektalni varijeteti zastupljeni su u ukupnom tekstu s 356 pojava, što čini udio od 1,774 % ukupnoga korpusa.

U Tablici 16 navode se primjeri lema koje se nalaze među prvih deset najfrekventnijih na razini pojava, a koje su uvrštene u sociolekt. Daje se frekventnost navedenih pojava te se prikazuje njihova postotna zastupljenost u odnosu na ukupan korpus.

Tablica 16.

Lematizirani primjeri sociolekata, statistički prikaz frekventnosti pojava te postotni omjer njihove zastupljenosti

Table 16.

Lemmatized examples of sociolects, statistical presentation of tokens-frequency and percentage ratio

Sociolektalni varijeteti		
Lema	Frekventnost pojava	%
toll	26	0,13
Tipp	26	0,13
Schule	15	0,075
Imbiss	11	0,055
Abitur	10	0,05

Party	8	0,04
Praktikum	7	0,035
Joggen	6	0,03
fit	6	0,03
hallo	5	0,025

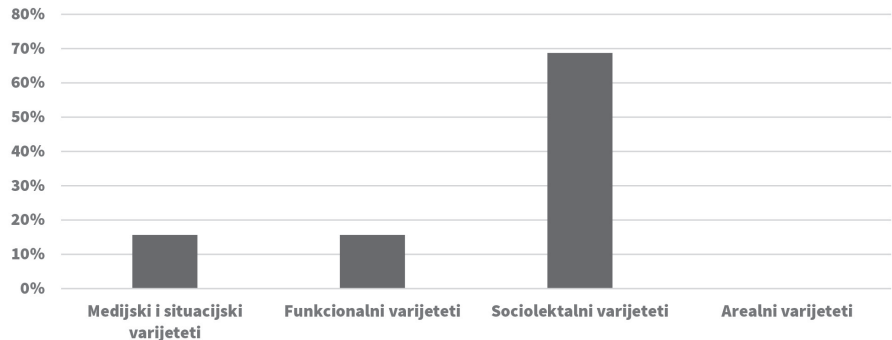
Arealni varijeteti nisu zastupljeni u cjelokupnom tekstu udžbenika.

5.3.4. Zastupljenost supstandardnih varijeteta u međusobnom odnosu

Medijski i situacijski varijeteti u postotnom omjeru prema drugim supstandardnim varijetetima zastupljeni su u udžbeniku udjelom od 15,637 %, funkcionalni varijeteti udjelom od 15,637 %, sociolektalni varijeteti udjelom od 68,726 % te arealni varijeteti udjelom od 0 %.

Supstandardni varijeteti stavljeni u međusoban postotni omjer zastupljenosti prikazuju se na slici 7.

Slika 7.
Postotni prikaz zastupljenosti supstandardnih varijeteta u međusobnom odnosu
Figure 7.
Percentage representation of non-standard varieties in relation to each other

6. USPOREDBA ZASTUPLJENOSTI VARIJETETA U UDŽBENICIMA ZA OSNOVNU I SREDNJU ŠKOLU

Ukupna (nediferencirana) zastupljenost supstandardnih varijeteta u sva tri analizirana srednjoškolska udžbenika veća je nego u osnovnoškolskim udžbenicima. Prema istraživanju Katice Sobo i Blaženke Filipan-Žignić (2018, str. 214) ukupna zastupljenost supstandardnih varijeteta u osnovnoškolskim udžbenicima za prvi strani jezik ne prelazi 2,540 %, odnosno 1,454 % u udžbeniku za drugi strani jezik, dok je ta vrijednost u sva tri srednjoškolska udžbenika veća.

Kada se uspoređuje zastupljenost pojedinačnih (diferenciranih) supstandardnih varijeteta u sva tri analizirana udžbenika, srednjoškolski udžbenik *Ide@l 1* daje znatno bolje rezultate od ostala dva udžbenika po svim analiziranim parametrima s iznimkom sociolektalnih varijeteta. Sociolekti su najzastupljeniji u udžbeniku *Deutsch ist klasse 1*. Kada uspoređujemo zastupljenost pojedinih supstandardnih varijeteta u analiziranim srednjoškolskim i svim osnovnoškolskim udžbenicima, dolazimo do podataka da je u osnovnoškolskim udžbenicima maksimalna zastupljenost sociolektalnih varijeteta 0,599 % (Sobo i Filipan-Žignić, 2018, str. 214), dok je u sva tri analizirana srednjoškolska udžbenika ta vrijednost veća, a najveća je u udžbeniku *Deutsch ist klasse 1* s 2,917 %. Maksimalna zastupljenost mediolektalnoga varijeteta u osnovnoškolskim udžbenicima iznosi 0,639 % (Sobo i Filipan-Žignić, 2018, str. 215), dok je u trima analiziranim srednjoškolskim udžbenicima veća, a najveća je u udžbeniku *Ide@l* s 1,333 %. Zastupljenost funkciolekata u osnovnoškolskom udžbeniku za prvi razred *Hurra! Deutsch! 1* iznosi 2,540 % (Sobo i Filipan Žignić, 2018, str. 166) i veća je nego u srednjoškolskima, što možemo objasniti činjenicom da se u prvom razredu osnovne škole uče pjesmice i brojalice koje smatramo jezikom književnosti, a kojih u srednjoškolskim udžbenicima nema. U svim ostalim osnovnoškolskim udžbenicima zastupljenost funkciolekta manja je nego u srednjoškolskim udžbenicima. Zastupljenost arealnih supstandardnih varijeteta (regiolekata) te nacionalnih standardnih varijeteta u srednjoškolskim i osnovnoškolskim udžbenicima temeljem ove analize nije usporediva s istraživanjem osnovnoškolskih udžbenika Katice Sobo i Blaženke Filipan-Žignić zbog toga što postoji značajna razlika u metodologiji. Sobo i Filipan-Žignić su austrijski i švicarski nacionalni standard smatrale regiolektom, dok su u ovom radu arealni varijeteti prema Löfflerovom modelu (2010, str. 79–153) svrstani u supstandardne varijetete i odvojeni od nacionalnih standarda.

7. ZAKLJUČAK

Rezultati provedene analize dokazuju pretpostavku da u udžbenicima *Deutsch ist klasse 1*, *Ide@l 1* i *Schritte international neu 3* ne postoji ravnomjerna zastupljenost triju nacionalnih njemačkih standardnih varijeteta, međutim, nije potvrđena pretpostavka o dominantnoj zastupljenosti njemačkoga nacionalnog standarda u sva tri udžbenika. Njemački je nacionalni standard u odnosu na druge nacionalne standarde dominantno zastupljen samo u udžbeniku *Deutsch ist klasse 1*, dok u udžbenicima *Ide@l*

1 i Schritte international neu 3 u odnosu na druge standarde prevladava binacionalan leksik tipičan za njemački i austrijski standardni varijetet. U sva je tri udžbenika utvrđena podzastupljenost austrijskoga i švicarskoga nacionalnog standarda. Posebno je zabrinjavajuće što primjerice u udžbeniku *Ide@l 1* uopće nije zastupljen austrijski nacionalni standard. Promatrano iz jezičnoga aspekta ne mogu se potvrditi navodi nakladnika o tome da taj udžbenik „bogatim sadržajima o kulturi upoznaje učenike s kulturom zemalja njemačkoga govornog područja”. Jezik općenito, ali napose standardni jezik važan je dio kulture svake (nacionalne) zajednice. Kako bi se učenike jezično pripremilo za stvarnu, svakodnevnu komunikaciju u svim zemljama njemačkoga govornog područja, u udžbenicima bi austrijski, njemački i švicarski nacionalni standardi u međusobnom odnosu trebali biti zastupljeni ravnomjerno ili barem približno ravnomjerno s manjim odstupanjima. Iako Republika Austrija i njemačkogovorni dio Švicarske Konfederacije zajedno čine samo 14,683 %, dok Savezna Republika Njemačka čini 85,318 %³⁰ ukupne njemačkogovorne populacije u Europi, smatramo da bi iz povijesnih, kulturoloških, geografskih, ali i komunikativno-pragmatičnih razloga kod svih dionika u procesu nastajanja udžbenika trebalo doći do promjena i osvještavanja potrebe ravnomjerne i ravnopravne zastupljenosti svih nacionalnih varijeteta u udžbenicima njemačkoga kao stranoga jezika.

Nadalje, utvrđeno je da ni supstandardni varijeteti u međusobnom postotnom odnosu u sva tri analizirana udžbenika nisu ravnomjerno zastupljeni te da su u omjeru prema cjelokupnom korpusu zastupljeni u vrlo maloj mjeri. Najveća zastupljenost supstandardnih varijeteta u omjeru prema cjelokupnom korpusu pronalazi se u udžbeniku *Ide@l 1* te iznosi 4,818 %, dok najmanju zastupljenost supstandarnih varijeteta bilježimo u

³⁰ Do ovih se postotnih odnosa došlo tako što su sa službenih mrežnih stranica Državnih ureda za statistiku Savezne Republike Njemačke, Republike Austrije i Švicarske Konfederacije preuzeti podatci o ukupnom broju stanovnika tih država iz 2022. godine te o broju stranaca. Ukupnom broju stanovnika oduzeo se broj stranaca, a dobiveni podatci, koji jamačno predstavljaju broj izvornih njemačkogovornih stanovnika u Europi, stavljeni su u postotne omjere.

Izvor: <https://www.destatis.de/DE/Themen/Gesellschaft-Umwelt/Bevoelkerung/Bevoelkerungsstand/Tabellen/liste-zensus-geschlecht-staatsangehoerigkeit.html#616584>. Pristupljeno: 14. 3. 2024.

Izvor: <https://www.statistik.at/statistiken/bevoelkerung-und-soziales/bevoelkerung/bevoelkerungsstand/bevoelkerung-im-jahresdurchschnitt>. Pristupljeno: 14. 3. 2024.

Izvor: <https://www.statistik.at/statistiken/bevoelkerung-und-soziales/bevoelkerung/migration-und-einbuergierung/migrationshintergrund>. Pristupljeno: 14. 3. 2024.

Izvor: <https://www.bfs.admin.ch/bfs/de/home/statistiken/bevoelkerung/stand-entwicklung.html>. Pristupljeno: 14. 3. 2024.

Izvor: <https://www.bfs.admin.ch/bfs/de/home/statistiken/bevoelkerung/sprachen-religionen.html>. Pristupljeno: 14. 3. 2024.

udžbeniku *Schritte international neu 3* (2,602%). Potvrđena je pretpostavka da je u srednjoškolskim udžbenicima u odnosu na druge supstandarde najzastupljeniji sociolektalni varijetet (napose jezik mladih). Iako, dakle, u srednjoškolskim udžbenicima u usporedbi s osnovnoškolskim udžbenicima bilježimo stanovit napredak u zastupljenosti supstandardnih varijeteta u odnosu na cjelokupan korpus, smatramo da taj pomak ipak nije dovoljan. Nije realno očekivati da će učenici uspješno usvojiti lekseme svih triju nacionalnih standarda i sve supstandardne varijetete njemačkoga jezika, međutim, zadatak je udžbenika i nastave njemačkoga kao stranoga jezika da se kod učenika probudi svijest o njihovom postojanju te da se temeljem dostatnoga jezičnog unosa učenicima omogući uočavanje razlike između standardnoga govora i jezičnih varijeteta, što je i predviđeno predmetnim kurikulumom. Bez odgovarajućih udžbenika kao najvažnijih nastavnih sredstava usklađenih s predmetnim kurikulumom to neće biti moguće.

Ovaj rad ostavlja prostor za šire istraživanje te analizu svih srednjoškolskih udžbenika uključujući i ostale udžbenike iz serije *Deutsch ist klasse*, *Ide@l* i *Schritte international*. Takvim bi se istraživanjem na još većem uzorku mogla provjeriti zastupljenost supstandardnih varijeteta i svih triju njemačkih nacionalnih standarda. Također, mogao bi se utvrditi i eventualan progres zastupljenosti varijeteta u udžbenicima za više razrede srednjih škola.

LITERATURA

- Ammon, U. (1995). *Die deutsche Sprache in Deutschland, Österreich und der Schweiz. Das Problem der nationalen Varietäten*. Walter de Gruyter.
- Ammon, U., Bickel, H., Ebner, J., Esterhammer, R., Gasser, M., Hofer, L., Kellermeier-Rehbein, B., Löffler, H., Mangott, D., Moser, H., Schläpfer, R., Schloßmacher, M., Schmidlin, R. i Vallaster, G. (2004). *Variantenwörterbuch des Deutschen. Die Standardsprache in Österreich, der Schweiz und Deutschland sowie in Liechtenstein, Luxemburg, Ostbelgien und Südtirol*. Walter de Gruyter.
- Bickel, H. (2000). *Deutsch in der Schweiz als nationale Varietät des Deutschen*. *Sprachreport*, 4, 21–27.
- Borčić, N. i Wollinger, S. (2008). *Deutschland, Österreich, Luxemburg und die Schweiz: Identität und Sprachpolitik*. *Informatologija*, 41(2), 156–160.
- de Cillia, R. (2006). Varietätenreiches Deutsch – Deutsch als plurizentrische Sprache und DaF-Unterricht. U: H.-J. Krumm i P. R. P. Portmann-Tselikas (ur.) *Begegnungssprache Deutsch – Motivation, Herausforderung, Perspektiven. Schwerpunkt: Sprachenpolitik und fachbezogene Grundsatzfragen*, 51–65. Studien Verlag.
- Felder, E. (2016). *Einführung in die Varietätenlinguistik*. Wissenschaftliche Buchgesellschaft.
- Fleer, S., Koenig, M., Pfeifhofer, P., Rodi, M., Schurig, C. i Jock, Y. (2019). *Ide@l*. Profil Klett.
- Hägi, S. (2006). *Nationale Varietäten im Unterricht Deutsch als Fremdsprache*. Peter Lang.

- Hilpert, S., Niebisch, D., Penning-Hiemstra, S., Pude, A., Specht, F., Reimann, M. i Tomaszewski, A. (2022). *Schritte international neu 3*. Hueber Verlag GmbH & Co. KG.
- Lasić, I. i Brezni, Ž. (2019). *Deutsch ist klasse 1*. Školska knjiga.
- Löffler, H. (2005). *Germanistische Soziolinguistik*. Erich Schmidt Verlag.
- Löffler, H. (2010). *Germanistische Soziolinguistik*. Erich Schmidt Verlag.
- Muhr, R. (1996). Das Deutsche als plurizentrische Sprache: Zur Sprachrealität der deutschsprachigen Länder und zum Normbegriff im DaF-Unterricht. *Die Unterrichtspraxis/Teaching German*, 29(2), 137–146.
- Neuland, E. (2008). *Jugendsprache: Eine Einführung*. Narr Francke Attempto Verlag GmbH & Co. KG.
- Ransmayer, J. (2006). *Der Status des Österreichischen Deutsch an nichtdeutschsprachigen Universitäten: Eine empirische Untersuchung*. Peter Lang.
- Rösler, D. (2012). *Deutsch als Fremdsprache. Eine Einführung*. Metzler.
- Sinner, C. (2013). *Varietätenlinguistik. Eine Einführung*. Narr Bücher.
- Sobo, K. i Filipan-Žiganić, B. (2018). *Varijeteti u udžbenicima i nastavi stranih jezika na primjeru njemačkoga jezika. Iz znanosti u praksu*. Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet.

MREŽNE STRANICE:

- Bundesamt für Statistik (2024., 14. 3.). *Stand und Entwicklung*. bfs.admin.ch. <https://www.bfs.admin.ch/bfs/de/home/home/statistiken/bevoelkerung/sprachen-religionen.html>.
- Bundesamt für Statistik (2024., 14. 3.). *Stand und Entwicklung*. bfs.admin.ch. <https://www.bfs.admin.ch/bfs/de/home/statistiken/bevoelkerung/stand-entwicklung.html>.
- DESTATIS Statistisches Bundesamt. (2024., 14. 3.). *Bevölkerung nach Nationalität und Geschlecht*. destatis.de. <https://www.destatis.de/DE/Themen/Gesellschaft-Umwelt/Bevoelkerung/Bevoelkerungsstand/Tabellen/liste-zensus-geschlecht-staatsangehoerigkeit.html#616584>.
- Lexical computing CZ s.r.o. (2024., 22. 2.). *SKETCH ENGINE*. sketchengine.eu. <https://www.sketchengine.eu/#blue>.
- Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2024., 23. 2.). *Katalog odobrenih udžbenika za gimnazije i srednje strukovne škole*. mzo.gov.hr. <https://mzo.gov.hr/vijesti/ministarstvo-znanosti-i-obrazovanja-objavljuje-kataloge-odobrenih-udzbenika-za-gimnazije-i-srednje-strukovne-skole/5951>.
- Profil Klett d.o.o. (2024., 19. 2.). *Ide@l udžbenička serija za učenje njemačkog jezika za srednju školu*. profil-klett.hr. <https://www.profil-klett.hr/ideal>.
- STATISTIK AUSTRIA Die Informationsmanager. (2024., 14. 3.). *Bevölkerung im Jahresdurchschnitt*. statistik.at. <https://www.statistik.at/statistiken/bevoelkerung-und-soziales/bevoelkerung/bevoelkerungsstand/bevoelkerung-im-jahresdurchschnitt>.
- STATISTIK AUSTRIA Die Informationsmanager. (2024., 14. 3.). *Bevölkerung im Jahresdurchschnitt*. statistik.at. <https://www.statistik.at/statistiken/bevoelkerung-und-soziales/bevoelkerung/migration-und-einbuengerung/migrationshintergrund>.

The Representation of Varieties in High School Textbooks of German as a Foreign Language

Juraj Ozmec

The underrepresentation of national varieties, as well as the underrepresentation of other non-standard varieties of the German language in textbooks and foreign language teaching, is offered as a possible explanation for the difficulties pupils encounter in real-life speaking situations. The aim of this study is to determine the representation of varieties in textbook texts and, consequently, to enhance the learning process and German language teaching.

In their study, Sobo and Filipan-Žignić (2018) found an underrepresentation of functional lects, sociolects, mediolects and regiolects in favor of the German national standard in elementary school textbooks for German as a foreign language. The mentioned study leaves room for further research on the representation of varieties in high school textbooks. Therefore, we have decided to conduct an analysis of the latest editions of high school textbooks *Deutsch ist klasse 1*, *Ide@l 1* and *Schritte international neu 3* at the level of lexemes and phraseologisms. The mentioned textbooks, as teaching tools, serve as direct continuations of learning German as a foreign language in primary school, just as this study represents the continuation of the study of Katica Sobo and Blaženka Filipan-Žignić. Although not all high school textbooks are covered in this study, its importance stems from the fact that it includes textbooks from both foreign and domestic authors, i.e., textbooks from three different publishers, two of which are in international use and one in domestic use.

Keywords: *German as a foreign language, national varieties, non-standard varieties, high school textbooks*